

ก้อตะ/เกาะตะ รูปม้า

ขนาด ยาว 45 เซนติเมตร กว้าง 11.5 เซนติเมตร สูง 23 เซนติเมตร

ผู้บริจาค นายเหม สันโตะ เส้น บ้านเลขที่ 22 หมู่ 8 ตำบลเกาะแก้ว อำเภอเมือง จังหวัดสงขลา

จัดแสดงห้องนันทนาการ พิพิธภัณฑ์เทคโนโลยีวิทยา สถาบันทักษิณคดีศึกษา

“ก้อตะ” หรือที่ชาวประมงพื้นบ้านบางพื้นที่เรียกว่า “เกาะตะ” เป็นทึบไม้ขนาดกะทัดรัดที่ปรากฏอยู่ในวิถีชีวิตของชุมชนชายฝั่งภาคใต้มาช้านาน วัตถุชิ้นเล็กนี้แม้จะมีหน้าที่หลักในการเก็บรักษาสิ่งของจำเป็นระหว่างการออกเรือ แต่กลับสะท้อนภูมิปัญญา ความเชื่อ และโลกทัศน์ของผู้คนแห่งท้องทะเลได้อย่างลึกซึ้ง

ในเชิงภาษาศาสตร์ คำว่า “ก้อตะ” สันนิษฐานว่ามีรากมาจากคำในภาษามลายู *kotak* ซึ่งหมายถึง “กล่อง” หรือ “ทึบ” ขณะที่คำว่า “เกาะตะ” ในภาษามลายูถิ่นปักษ์ใต้ยังใช้เรียกภาชนะที่มีลักษณะเป็นกล่อง มีฝาปิดแน่นหรือปลอกทรงกระบอกสำหรับเก็บสิ่งของสำคัญ ชื่อเรียกดังกล่าวสะท้อนให้เห็นถึงความสัมพันธ์ทางวัฒนธรรมระหว่างชุมชนชายฝั่งภาคใต้กับโลกมลายู ซึ่งเชื่อมโยงกันผ่านการเดินเรือ การค้าขาย และการแลกเปลี่ยนวิถีชีวิตมาอย่างยาวนาน

ก้อตะถูกสร้างขึ้นเพื่อรองรับสภาพแวดล้อมของการทำงานกลางทะเลโดยเฉพาะ ช่างพื้นบ้านนิยมเลือกใช้ไม้เนื้อแข็งที่ทนทานต่อความชื้นและไอเค็มของทะเล เช่น ไม้เคี่ยม ไม้หลุมพอ หรือไม้ทองถิ่นชนิดอื่น บางพื้นที่อาจใช้กระบอกไม้ไผ่ป่าที่มีเนื้อหนา ก่อนคว้านภายในให้เรียบและแข็งแรง ตัวทึบมีรูปทรงสี่เหลี่ยมผืนผ้าขนาดกะทัดรัด วางได้มั่นคงบนเรือแม้ในยามคลื่นลมแรง ไม้กลิ้งหรือพลิกคว่าง่าย ภายในถูกออกแบบให้สามารถเก็บสิ่งของจำเป็นได้หลากหลาย ทั้งยาเส้น ใบจาก อุปกรณ์จุดไฟ ตลอดจนจรรยาบัตรหรือเอกสารสำคัญที่ต้องการการปกป้องจากความชื้น

รายละเอียดด้านโครงสร้างยังแสดงให้เห็นถึงความเข้าใจธรรมชาติของช่างพื้นบ้านอย่างลึกซึ้ง ฝาปิดถูกกลึงให้ประกบแน่นสนิทกับตัวทึบ บางชิ้นใช้ระบบลิ้นล็อกหรือเชือกหวายร้อยยึดระหว่างฝาและตัวกล่อง

ศิลปโบราณวัตถุ

จากพิพิธภัณฑ์คหบดีชนวิทยา สถาบันกษัตริย์คดีศึกษา

เพื่อป้องกันน้ำทะเล ละอองคลื่น และความชื้นมิให้ซึมเข้าสู่ภายใน ช่วยรักษาเสาหรือสิ่งของสำคัญให้คงสภาพแห่งสนธิ แม้ต้องออกเรือเป็นเวลาหลายวัน

สำหรับชาวประมงพื้นบ้าน ก้อตะมิได้เป็นเพียงกล่องเก็บของ หากเป็นอุปกรณ์ยังชีพที่ขาดไม่ได้ ยาเส้นที่เก็บไว้อย่างแห้งสนิทช่วยบรรเทาความหนาวเย็นจากลมทะเลยามค่ำคืน และช่วยผ่อนคลายความเหนื่อยล้าจากการทำงานหนักกลางมหาสมุทร หลายชิ้นยังมีช่องลับสำหรับเก็บปุ๋ยเชื้อไฟ หินเหล็กไฟ หรือวัสดุจุดไฟสำรอง เพื่อให้ผู้เป็นเจ้าของยังสามารถก่อไฟได้แม้เผชิญพายุหรือความเปียกชื้นตลอดการเดินทาง

สิ่งที่ทำให้อัตะโดดเด่นในฐานะมรดกทางวัฒนธรรม คือการออกแบบที่ผสมผสานระหว่างประโยชน์ใช้สอยและศิลปกรรมพื้นบ้านได้อย่างกลมกลืน ผ่านช่างฝีมือที่จินตนาการรูปลักษณ์ของก้อตะออกมาเป็นรูปสัตว์มงคลและสัตว์ร่วมทาง

"ก้อตะรูปม้า" จะพบว่าช่างพื้นบ้านนิยมแกะสลักตัวหีบไม้โดยให้ส่วนหัวและลำคอของม้ายืนยาวออกมาอย่างงดงามจากตัวกล่องที่เป็นสี่เหลี่ยมผืนผ้า การออกแบบนี้แฝงความชาญฉลาดเพราะตัวหัวและคอของม้านั้นทำหน้าที่เป็น "ด้ามจับที่เหมาะสมมือ" สำหรับให้ชาวประมงหยิบยกหรือดึงเปิดฝาใช้งานได้จริง

ในมิติทางคติชนวิทยา ม้าเป็นสัญลักษณ์ของพลัง ความรวดเร็ว ความอดทน และการเดินทาง แม้ชาวประมงจะมีวิถีชีวิตผูกพันกับท้องทะเลมากกว่าผืนดิน แต่การเลือกใช้รูปม้าอาจสะท้อนความปรารถนาถึงพลังและความคล่องแคล่วในการดำรงชีวิต เปรียบเสมือนการเดินทางฝ่าคลื่นลมที่ต้องอาศัยความกล้าหาญ ความแข็งแกร่ง และความมุ่งมั่นไม่ต่างจากการควมม้าฝ่าหนทางอันยาวไกล

"ก้อตะรูปเต่า" จะเห็นกลุ่มงานศิลปกรรมพื้นบ้านอีกรูปแบบหนึ่งที่เปลี่ยนรูปลักษณ์ของกล่องไม้สี่เหลี่ยมให้กลายเป็น "กระดองเต่าและตัวเต่า" อย่างประณีต โดยส่วนกระดองด้านบนจะทำหน้าที่เป็นฝาปิด-เปิดที่กลืนไปกับลวดลายสลักเรขาคณิตเป็นชั้น ๆ เลียนแบบริ้วลายของเต่าทะเลตามธรรมชาติอย่างไม่มีผิดเพี้ยน

ในทางคติชนวิทยาของชาวเรือ "เต่า" ถือเป็นสัตว์มงคลที่ผูกโยงกับท้องทะเลโดยตรง เต่าเป็นสัญลักษณ์ของ ความอายุยืนขวัญยืน ความทรหดอดทน และความปลอดภัย เนื่องจากเต่าทะเลเป็นสัตว์ที่สามารถไต่คลื่นลมและเดินทางในมหาสมุทรได้เป็นระยะทางไกลแต่สามารถกลับมายังจุดเดิมได้เสมอ การพกพา ก้อตะรูปเต่าลงเรือจึงแฝงความเชื่อในการเป็นเครื่องรางคุ้มครองภัย ขอพรจากท้องทะเลให้ตนเองมีอายุยืนยาว และช่วยนำทางให้ชาวประมงสามารถ "เดินทางกลับขึ้นฝั่งได้อย่างปลอดภัย" ทุกครั้งหลังออกเรือ นอกจากนี้ รูปทรงที่โค้งมนของก้อตะรูปเต่าสะท้อนถึงการลดทอนเหลี่ยมมุม ป้องกันไม่ให้เกี่ยวหรือสะดุดกับอวนจับปลาในพื้นที่จำกัดบนเรือ

นอกจากนี้ ช่างพื้นบ้านบางรายยังนิยมแกะสลักลวดลายขนาดเล็กลงบนพื้นผิวของก้อตะ ไม่ว่าจะเป็นลายเกล็ดปลาไหล ลายตาข่าย หรือเส้นสายเรขาคณิตต่าง ๆ ซึ่งมีได้มีเพียงคุณค่าด้านความงาม หากยัง

ศิลปโบราณวัตถุ

จากพิพิธภัณฑ์คหบดีชนวิทยา สถาบันกษัตริย์คดีศึกษา

เกี่ยวข้องกับความเชื่อของชาวประมงชายฝั่งที่มองว่าลวดลายเหล่านี้สามารถดักจับโชคลาง เรียกฝูงปลา และช่วยปกป้องผู้เดินเรือจากอันตรายในท้องทะเล

ก๊อตเตยังมีข้อปฏิบัติและข้อห้ามที่สืบทอดกันมาในหมู่ชาวประมง โดยเชื่อกันว่า ห้ามวางก๊อตเตกลับหัวหรือตะแคงอย่างไม่เป็นระเบียบ ต้องวางตั้งตรงโดยให้ฝาอยู่ด้านบนเสมอ เพราะถือเป็นเคล็ดแห่งความมั่นคงและความราบรื่นในการประกอบอาชีพ หากละเลยอาจส่งผลให้การทำมาหากินติดขัดหรือเผชิญอุปสรรคระหว่างการออกเรือ

ในอีกมิติหนึ่ง ก๊อตเตยังทำหน้าที่เป็น “ศิลปะแห่งการปลอบประโลมชีวิต” สำหรับผู้คนแห่งท้องทะเล เพราะการทำงานกลางมหาสมุทรเต็มไปด้วยความเหน็ดเหนื่อย ความโดดเดี่ยว และความไม่แน่นอน วัตถุที่ได้รับการแกะสลักอย่างประณีตและมีรูปทรงเป็นสัตว์ เช่น ม้า และ เต่า จึงเปรียบเสมือนเพื่อนร่วมทางที่ช่วยเติมเต็มความรู้สึกอบอุ่นและผ่อนคลายจิตใจระหว่างการเดินทางอันยาวนาน

ก๊อตเตจึงมิใช่เพียงหีบไม้สำหรับเก็บยาเส้นหรือของใช้ส่วนตัว หากเป็นพยานแห่งภูมิปัญญาของชุมชนชายฝั่งภาคใต้ที่หลอมรวมประโยชน์ใช้สอย ศิลปกรรม และความเชื่อเข้าด้วยกันอย่างแนบแน่น วัตถุชิ้นเล็กนี้บอกเล่าเรื่องราวของการดำรงชีวิตท่ามกลางทะเลกว้าง ความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับธรรมชาติ และจินตนาการที่ผู้คนสร้างขึ้นเพื่อมอบความหมายแก่ชีวิต ก๊อตเตจึงเป็นหลักฐานทางวัฒนธรรมอันทรงคุณค่าที่ช่วยเปิดมุมมองสู่โลกทัศน์ของชาวประมงภาคใต้ในอดีตได้อย่างงดงามและลึกซึ้ง

